هەڵبژادەیەك لە فەتوای زانایان

سەبارەت بە

ڕۆژووی ئافرەتان

هەڵبژاردن و وەرگێڕانی

دایكی سوننە

پێداچوونەوەی

مامۆستا عدنان بارام

==

ماڵپەڕی بەهەشت و وەڵامەکان

ba8.org

walamakan.com

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەكی

إنَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِن شُرُوْرِ أَنْفُسِنا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هَادِيَ لَهُ ...

وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيْكَ لَهُ ...

وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ ...

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اتَّقُواْ اللّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴾ (سورة آل عمران : ١٠٢) .

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴾ (سورة النساء : ١) .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَن يُطِعْ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴾ (سورة الأحزاب : ٧٠ - ٧١) .

أَمَّا بَعْدُ : فَإِنَّ أَصْدَقَ الحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ وَخَيْرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ﷺ وَشَرَّ الأُمُوْرِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ وَكُلَّ ضَلالَةٍ فِي النَّارِ .

خوشكی بەڕێزم : ئەم نووسینەی بەردەستت ، بەشێكە لە نووسینێكی فراوانتر كە تێیدا وەرگێڕ هەوڵی ئەوەی داوە . بە پشتیوانی خوای پەروەردگار . ئەو فەتوایانەی تێدا هەڵبژێرێت كە ئافرەتی موسڵمان لە بوارە جیا جیاكانی ژیانی ڕۆژانەیدا پێویستی پێیان دەبێت ، بەڵام لەبەر هاتنی مانگی ڕەمەزانی پیرۆز ئەوە بەباش زانرا ئەو بەشەی كە تایبەتە بە ڕۆژووگرتنەوە بە شێوەیەكی سەربەخۆ چاپ بكرێت بۆ سوودمەند بوونی ئافرەتانی موسڵمان ، جا داواكارم پەروەردگار لە هەموو لایەكی وەرگرێت ، و جێی ڕەزامەندی ئەو بێت .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

دایكی سوننە

(٢) ی ڕەمەزانی ١٤٣١ك

﴾ سوودەکانی ڕۆژوو ﴿

(سوودە کۆمەڵایەتیەکانی ڕۆژوو)

پرسیار : ئایا ڕۆژوو سوودی کۆمەلایەتی هەیە ؟

وەڵام : بەڵێ سوودی کۆمەڵایەتی هەیە ، لەوانەش :

- هەست کردنی خەڵکی بەوەی کە یەك ئومەتن ، لە یەك کاتدا دەخۆن و لەیەك کاتیشدا رۆژوو دەگرن .
- وە هەروەها دەوڵەمەند هەست دەکات بە نیعمەتەکانی خوا و بەزەیی و سۆزی دەبێت بۆ هەژاران .
- هەروەها هەڵنەخلیسکانەکانی شەیتان بۆ نەوەکانی ئادەم کەم دەکاتەوە .
- وە تەقوای خواشی تیادایە ، تەقوای خواش پەیوەندی نێوان کۆمەڵگا بتەو دەکات [1] .

﴾ دیاری کردنی مانگی ڕەمەزان ﴿

(نادروستی گوێڕایەڵی کردنی ئەستێرەناسان لە دیاری کردنی پەرستشەکاندا)

پرسیار : ئایا دروستە بەقسەی ئەستێرەناسان بکەین ، لە پەرستنی خوای گەورە ، وەکو ڕۆژوو و خوا پەرستییەکانی تر ؟

وەڵام : دروست نیە بە قسەیان بکەین و شوێنیان بکەوین لەو کارەدا ، بەڵکو پێویست وایە متمانە بکرێتە سەر بینینی مانگ ، لەبەر ئەو فەرموودە (صحيح) ەی کە تێیدا هاتووە : " صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ فَإِنْ غُمِّيَ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلاثِينَ "

[1] (محمد بن صالح العثيمين : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٥٩٥) .

[٢] ، واتە : بە بینینی مانگی یەك شەوەی مانگی ڕەمەزان ڕۆژوو بگرن ، وە بەبینینی مانگی یەك شەوەی مانگی شەوال واز لە ڕۆژوو بێنن ، بەڵام ئەگەر هەور بوو ، ئەوا مانگی شەعبان بە (٣٠) سی ڕۆژ پڕ بكەنەوە ، و پاشان ڕۆژووی ڕەمەزان دەست پێ بكەن ... تەنها خوای پەروەردگارە پشتیوان بۆ سەركەوتن ، وصلى الله على نبينا محمد وآله وصحبه وسلم [٣] .

نیەت لە ڕۆژووی ڕەمەزاندا

(چۆنێتی و كاتی هێنانی نیەتی ڕۆژوو)

پرسیار : چون مرۆڤ نییەتی ڕۆژووی ڕەمەزان بێنێت ؟ وە ئایا تەنها زانین بەهاتنی مانگی ڕەمەزان دروستی ڕۆژووی ڕۆژەكانی تری دەگەیەنێت ؟

وەڵام : نیەت بریتیە لە بوونی عەزیمەتی مرۆڤ لە سەر ڕۆژوو گرتن ، وە پێویستیشە لە شەودا و لە هەموو شەوێكی ڕەمەزاندا نییەت دابمەزرێنێت [٤] .

(نیەتی ڕۆژوو لە سەرەتای مانگ یان لە هەموو شەوێكدا پێویستە)

پرسیار : جار جار ڕۆژوو دەگرم بەبێ بوونی نیەت لەسەرەتای ڕۆژوەكەدا ، ئایا نیەت لە هەموو ڕۆژێك مەرجە لە ڕۆژودا ؟ یان لەسەرەتای مانگەوە بەسە ؟

---

[٢] (رواه البخاري و مسلم) .

[٣] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٩٣) .

[٤] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٤٦) .

وەڵام : لە کردار و پەرستشەکاندا ڕۆژوو و جگە لە ڕۆژوو پێویستە نیەتی تێدا هەبێت ، پێغەمبەری خوا ﷺ ئەفەرموێ : " إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِيءٍ مَا نَوَى "[٥] ، واتە : کردەوە تەنها بە نیەتە وە بۆ هەر مرۆڤێکیش ئەوە هەیە کە لە نیەتیدایە .

کەوابوو ڕۆژوی مانگی ڕەمەزان بوونی نیەت پێویستە بۆی لە شەودا بەوەی نیەتت هەبێت پێش دەرکەوتنی سپێدەی ڕاستگۆ بۆ ڕۆژووی ئەو ڕۆژە ، وە هەستانی موسڵمانان لە خەو لە کۆتایی شەو و پارشێوکردنی بەڵگەیە لە سەر بوونی نیەت ، و پێویست وداواکراو نیە لە مرۆڤ بە وتن و گۆکردن بڵێت : نیەتم هێنا ، چونکە ئەو ووتنە بیدعە و تازەگەریە و دروست نیە بووترێت .

وە نیەت پێویستە لە ڕەمەزاندا هەموو ڕۆژێك بەجیا و بەتاك ، چونکە هەموو ڕۆژێك پەرستێکی تایبەتە و پێویستی بەنیەت هەیە ، کەوابوو نیەتی ڕۆژو دەهێنێت بەدڵی بۆ هەموو ڕۆژێك لەشەودا ، جا ئەگەر نیەتی هەبوو لە شەودا و پاشان خەوت و بەخەبەر نەهات دوای دەرکەوتنی سپێدە نەبێت ، ئەوا ڕۆژووەکەی تەواوە لەبەر بوونی نیەتی لەشەودا[٦] .

---

[٥] (رواه البخاري) .

[٦] (**صالح الفوزان** : المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه فتاوى الصيام ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، ص : ٧٥) .

﴿ هۆكارە یارمەتیدەرەكانی ئافرەتان لە پەرستشدا ﴾

(باشترین هۆكار كە یارمەتیدەرە لە ڕۆژوودا)

پرسیار : باشترینی ئەو هۆكارانەی كە یارمەتی ئافرەت دەدەن لە سەر تاعەت لە مانگی ڕەمەزاندا چین ؟

وەڵام : ئەو هۆكارانەی كە یارمەتی موسڵمان دەدەن پیاو بێت یان ئافرەت لە سەر تاعەت لە ڕەمەزاندا ئەمانەن :

١ ـ ترسی خوای پاك وبێگەرد ، و بیروباوەڕبوون بەوەی كە بەئاگایە لە هەموو كردار و گوفتار و نیەتێكی بەندەكانی ، و بەوەش كە ڕۆژێك دێت كە موحاسەبەشی دەكات لەسەری ، جا ئەگەر موسڵمان هەستی بەوە كرد ئەوا سەرقاڵ دەبێت بە تاعەتەوە و وازدەهێنێت لە تاوان و سەرپێچیەكان ، و دەست پێشخەری دەكات لە تەوبەكردن لە سەرپێچیەكانی .

٢ ـ زۆركردنی زیكر و یادی خوای پەروەردگار و قورئان خوێندن ، چونكە ئەوە دڵ نەرم دەكات ، هەروەكو خوای باڵادەست ئەفەرموێ : ﴿ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴾ (الرعد : ٢٨) .

وە خوای گەورە ئەفەرموێ : ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ ﴾ (الأنفال : ٢) .

٣ ـ دووركەوتنەوەی لەو هۆكارانەی كە دڵ ڕەق دەكەن ، و دووری دەكەنەوە لە خوای گەورە ، كە هەموو سەرپێچیەكان ، و تێكەڵ بوونی خراپەكاران و خواردنی

حەرام ، و بێئاگابوون لە زیکر و یادی خوای گەورە و سەیرکردنی فیلمە خراپ و تێکدەرەکان .

٤ . مانەوەی ئافرەت لە ماڵەکەیدا و دەرنەچونی لێی ، جگە لە زەرورەت نەبێت و لەگەڵ گەرانەوەی خێرا بۆی کە کارەکەی تەواوبوو .

٥ . خەوتن لەشەودا ، چونکە یارمەتی زوو هەستان دەدات لە کۆتایی شەودا ، وە کەم خەوتن لە ڕۆژدا بۆ ئەوەی بتوانێت نوێژەکانی لەکاتی خۆیدا جێبەجێ بکات ، و پڕکردنەوەی کاتەکانی بە ئەنجامدانی تاعەت .

٦ ـ پاراستنی زمان لەغەیبەت و هێنان و بردنی قسەی ئەم و ئەو بۆ یەکتر و ووتەی درۆ و قەدەغەکراو ، و خۆخەریککردن بەزیکر [٧] .

---

[٧] (**صالح الفوزان** : المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه فتاوى الصيام ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، ص : ٨٥) .

﴿ ئەو شتانەی بۆ ڕۆژووان دروستن و ڕۆژووش بەتاڵ ناکەنەوە ﴾

(ڕۆژووان و سیواك كردن)

پرسیار : ئایا سیواك كردن دروستە بۆ ڕۆژووان ؟

وەڵام : ڕۆژووان بۆی هەیە سیواك بكات ، لە هەر كاتێك كە ویستی هەبێت ، لە سەرەتای ڕۆژدا بێت یان لە كۆتاییدا ، لە بەر گشتێتی ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەری خوا ﷺ كە فەرموویەتی : " لولا أن أشق على أُمتي لأمرتهم بالسواك عند كل صلاة " [8] .

واتە : ئەگەر بە قورس و گرانی نەزانم لەسەر ئوممەتەكەم ، ئەوا فەرمانم پێ دەكردن بە سیواككردن لە كاتی هەموو نوێژێك ... هتد [9] .

(حوكمی قوتدانی تف بۆ ڕۆژووان)

پرسیار : ئایا لە ڕەمەزاندا لیك ڕۆژوو بەتاڵ دەكاتەوە یان نە ؟ لە كاتێكدا كە لیكێكی زۆرم بۆ دێت ، بەتایبەت ئەگەر بمەوێت قورئان بخوێنم و لە مزگەوتدا بم ، وە ئەم كارە زۆر ئیحراجم ئەكات ؟

وەڵام : قووتدانی لیك لەلایەن ڕۆژووانەوە ڕۆژووەكەی بەتاڵ ناكاتەوە ، هەرچەندە زۆریش بێت ، بەڵام ئەگەر بەڵغەمێكی خەست و قورسی هەبوو ئەوا با قووتی نەداتەوە و بیكاتە ناو دەستەسڕێك ، یان هاوشێوەی ئەوە ، ئەگەر لە مزگەوتدا بووی(**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٧٠) . [10] .

---

[8] (متفق عليه) .

[9] (**محمد ناصرالدين الألباني** : مجموع فتاوى العلامة الألباني : ص٧٢) .

[10] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٧٠) .

(خۆشۆردن ڕۆژوو ناشكێنێت)

پرسیار : پێشەوای مزگەوت پێی ووتم : ((سەرشۆردن لە ڕەمەزاندا . واتە : لە ڕۆژانیدا . ڕۆژوو دەشكێنێت ، وە هۆكارەكەش لەم كارەدا ئەوەیە كە كونۆچكەكانی پرچ (مووی سەر ، یان پێستی سەر) ؟

وەڵام : شوردنی سەر و پرچ بۆ ڕۆژووان لە كاتی بە ڕۆژووبووندا ، ڕۆژوو بەتاڵ ناكاتەوە ئاویش ناڕواتە كونۆچكەكانی پرچ ، ئەو ووتەیەش هەڵەیە ، چونكە پێغەمبەری خوا ﷺ خۆی شۆردووە و بە ڕۆژووش بووە [11] .

(ڕشانەوە ڕۆژوو بەتاڵناكاتەوە ، ئەگەر بەئەنقەست نەبێت)

پرسیار : ڕۆژووانێك ڕشایەوە ، پاشان بەشێك لە ڕشانەوەكەی خواردەوە و قووتدا ، بەبێ هیچ مەبەستێك ، ئایا حوكمی چیە ؟

وەڵام : ئەگەر بە ئەنقەست ڕشاوەتەوە ، ئەوا ڕۆژووەكەی بەتاڵ بووەتەوە ، وە ئەگەر ڕشانەوە زۆری پێهێناوە و بە ناچاری ڕشاوەتەوە ، ئەوا ڕۆژووەكەی بەتاڵ نابێتەوە ، هەروەها بۆ قووتدانەوەكەشی ڕۆژووەكەی بەتاڵ نابێتەوە ، مادام بە ئەنقەشست نەبووە [12] .

پرسیار : ئایا قەزاكردنەوە پێویستە لەسەر ئەو كەسەی كە ڕشانەوە زۆری پێ دێنێت لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ؟

---

[11] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٥٤) .

[12] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٥٤)

وەڵام : ڕۆژووەكەی بەتاڵ نابێتەوە و قەزاكردنەوەشی لەسەر پێویست نیە ، بە بەڵگەی ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەری خوا ﷺ كە فەرموویەتی : " مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ فَلاَ قَضَاءَ عَلَيْهِ ، وَمَنِ اسْتَقَاءَ فَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ " [13] ،

واتە : هەر كەسێك ڕشانەوە زۆری پێ بێنێت و برشێتەوە قەزاكردنەوەی ڕۆژووەكەی لەسەر نیە ، وە هەركەسێك خۆی برشێنێتەوە ئەوا پێویستە لەسەری قەزای بكاتەوە [14] .

(بەكارهێنانی بۆن دروستە بۆ ڕۆژووان)

پرسیار : ئایا بەكارهێنانی ئەو بۆنە شلاوەی لە شووشەدایە ، ڕۆژوو بەتاڵ دەكاتەوە ، ئەگەر ڕۆژووان بیدات لە دەستەكانی یان دەم و چاوی و جەستە و جلوبەرگەكەی ؟

وەڵام : بەكارهێنانی بۆن لەسەر ئەو شێوەی كە باسكرا ، ڕۆژوو بەتاڵ ناكاتەوە [15] .

(برینی پرچ و نینۆك كاریگەری لەسەر ڕۆژوو نیە)

پرسیار : ئایا برینی پرچ و نینۆك ، لە كاتی بەڕۆژوو بوونی ڕۆژانی ڕەمەزاندا ، ڕۆژوو بەتاڵ دەكاتەوە ؟

---

[13] (رواه الأمام أحمد وأهل السنن بإسناد صحيح ، وصححه العلامة الألباني في : صحيح سنن ابن ماجة ، برقم : ١٦٧٦ ، وصحيح تخريج حقيقة الصيام ص (١٤) ، والإرواء (٩٢٣) ، والتعليق على ابن خزيمة (١٩٦٠و١٩٦١) ، وصحيح أبي داود (٢٠٥٩)) .

[14] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٥٥) .

[15] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٥٥) .

وەڵام : بڕینی پرچ و نینۆك و هەڵكەندن و تاشینی مووی عەورەت ، هەموو ئەمانە ڕۆژوو بەتاڵ ناكەنەوە [١٦] .

(هاتنی خوێن لە دانەكان ڕۆژوو بەتاڵناكاتەوە)

پرسیار : ئایا ئەو خوێنەی لە دانەكانەوە بە نەزانی دەردەچێت ، ڕۆژوو بەتاڵ دەكاتەوە یان نە ؟ وە ئەگەر سەرچاوەكەی مرۆڤێكی تر بێت جگە لە خۆی . واتا : دەرچوونی خوێنەكە بەهۆی لێدانی كەسێكی ترەوە بێت . ، كە بە نەزانیەوە لێی دابێت ؟ سودمەندمان بكەن خوای پەروەردگار پاداشتی بە خێرتان بداتەوە .

وەڵام : ئەو خوێنەی كە لە نێوان دانەكانەوە دەردەچێت ، ڕۆژوو بەتاڵ ناكاتەوە ، جا ئەگەر لە خودی ڕۆژووانەكەوە بێت ، یان بەلێدانی بێت لەلایەن كەسێكی ترەوە [١٧] .

پرسیار : ڕۆژێك لە ڕۆژەكانی ڕەمەزاندا ، چارەكە سەعاتێك پێش مەغریب بە دەستەسڕێك دانەكانم سڕی ، بەڵام خوێنیان لێهات ، ئەم كارەم بە ئەنقەست نەبوو ، وە ماوەیەكە دووچاری ئەم نەخۆشیەك بووم ، ئەویش ئەوەیە كاتێك (سیواك) بەكار دێنم خوێن لە دەم و دانەكانم دێت ، ئایا ڕۆژووەكەم تەواوە ؟

وەڵام : بەڵێ ڕۆژووەكەت تەواوە و ئەو خوێنەش كە لە پێستی ددانی مرۆڤ دەردەچێ لەكاتی سڕین و سیواك كردندا ، هیچ زیانێكی نییە بۆ ڕۆژووەكەت [١٨] .

---

[١٦] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٥٥) .

[١٧] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٦٧) .

[١٨] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢١٣) .

(لوت پژان خێری ڕۆژوو کەم ناکاتەوە)

پرسیار : لە مانگی ڕەمەزاندا بە ڕۆژوو بووم و خوێن لە لووتم هات ، بەبێ ویستی خۆم . و چەند دڵۆپێك خوێنی لێ دەرچووە ، ئایا ئەمە لە خێری ڕۆژووەکەمی کەم نەکردووەتەوە ؟ یان بەتاڵی نەکردووەتەوە ؟ وە ئایا ڕۆژووی ئەو ڕۆژەم تەواوە و قەزاکردنەوەیم لەسەر پێویست نابێت ؟

وەڵام : ئەگەر کارەکە وایە وەکو باست کردووە ، ڕۆژووەکەت تەواوە ، و قەزا کردنەوەت لەسەر پێویست نیە ، و هیچ لە خێری ڕۆژووەکەشت کەم نابێتەوە و بەتاڵی ناکاتەوە (إن شاء الله) [١٩] .

(حوکمی خواردن و خواردنەوە بۆ ڕۆژووان بە لەبیرچوونەوە)

پرسیار : ئەگەر مرۆڤ بە لەبیرچوون لەکاتی بە ڕۆژوو بوونی لە ڕەمەزاندا خواردن و خواردنەوەیەکی خواردەوە ، ئایا ڕۆژووەکەی بەتاڵ دەبێتەوە ؟ وە ئایا قەزاکردنەوەی لە سەر پێویستە یان نە ؟ وە ئایا ئەم فەرموودەیە پاڵپشتی تەواوەتی ڕۆژووەکەی دەکات ، کە پێغەمبەری خوا ﷺ تێیدا فەرموویەتی : " مَنْ أَكَلَ نَاسِيًا وَهُوَ صَائِمٌ فَلْيُتِمَّ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ " [٢٠] ، واتە : ئەو کەسەی بە لەبیرچوونەوەوە خواردنی خوارد و بە ڕۆژووش بوو ، با ڕۆژووەکەی تەواو بکات و بەردەوام بێت لە سەری ، چونکە خوای پەروەردگار خواردن و خواردنەوەی پێ بەخشیوە .

---

[١٩] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٦٣) .

[٢٠] (رواه البخاري ومسلم) .

یان ئەو فەرموودەیەی کە فەرموویەتی : ((رفع عن أمتي الخطأ والنسيان وما استكرهوا عليه)) [٢١] ، واتە : تاوانی بەهەڵەچوون و لەبیرچوون هەڵگیراوە لە سەر ئوممەتەکەم ؟

وەڵام : هەرکەسێك بە لەبیرچوونی لە ڕۆژووی ڕەمەزاندا هەر شتێکی خواردەوە ، ئەوا ڕۆژووەکەی بەتاڵ نابێتەوە و هیچ تاوانیشی لەسەر نیە ، و پێویستە لەسەری ڕۆژووی ئەو ڕۆژەی بباتە سەر و تەواو بکات ، و ڕۆژووەکەشی بەتاڵ نەبووەتەوە و قەزاشی لەسەر نیە ، لەسەر ڕای تەواوی زانایان ، وە ئیمامی شافیعی و ئیمامی ئەحمەدیش ڕایان بەم شێوەیە .

هەروەها ئیمامی بوخاری و ئیمامی موسلیم لە پێغەمبەری خواوە ﷺ دەگێڕنەوە کە فەرموویەتی : " من نسي وهو صائم فأكل أو شرب فليتم صومه فإنما أطعمه الله وسقاه " ، واتە : هەرکەسێك بە ڕۆژوو بێت و لەبیری بچێت بخوات یان بخواتەوە ، ئەوا با ڕۆژووەکەی تەواو بکات و بیباتە سەر ، ئەوە خوای پەروەردگار خواردن و خواردنەوەی پێی داوە .

وە لە فەرموودەیەکی تردا هاتووە : ((إذا أكل الصائم ناسياً أو شرب ناسياً فإنما هو رزق شافه الله إليه ، ولا قضاء عليه)) [٢٢] ، واتە : ئەگەر ڕۆژووان لەبیری چوو کە بە ڕۆژووە ، و خواردن و خواردنەوەی خواردەوە ، ئەوا ئەو خواردن و خواردنەوانە ڕۆزییەکە کە خوای گەورە پێی داوە و بۆی ناردووە ، قەزا کردنەوەشی لەسەر نیە [٢٣] .

---

[٢١] صححه العلامة الألباني في صحيح سنن ابن ماجه ، برقم : ٢٠٤٣ ، و ٢٠٤٥ ، وفي المشكاة (٦٢٨٤) ، والإرواء (٨٢)) ، والروض النضير (٤٠٤) .

[٢٢] (رواه الدار قطني وقال : إسناد صحيح) .

[٢٣] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٦٩) .

(حوكمی دابەزینی خوێن یان زەرداو لە ئافرەت لە جگە لە كاتی حەیزدا)

پرسیار : پورێكم هەیە پاك بووەتەوە لە ڕەمەزاندا پێش دەركەوتنی سپێندە و ڕۆژووی ئەو ڕۆژەی گرتووە ، پاشان قامەتی كرد بۆ كردنی نوێژی نیوەڕۆ ، كەچی لەو كاتەدا زەرداوێكی بینی ، ئایا ڕۆژووەكەی تەواوە ؟

وەڵام : ئەگەر پاكبوونەوەكەی پێش دەركەوتنی سپێدە بووە ، و پاشان ڕۆژووی گرتووە ، ڕۆژووەكەی تەواوە و زەرداوەكە هیچ كاریگەریەكی نیە بۆی دوای بینینی پاكێتی ، لە بەر ئەم فەرموودەیەی (أم عطية) كە دەفەرموێت : ((كنا لا نعد الكدرة والصفرة بعد الطهر شيئاً)) [٢٤] .

پرسیار : ئەگەر لە ڕۆژی ڕەمەزاندا لە ئافرەت بەشێوەی چەند خاڵێكی سادە خوین دابەزێ و بەردەوام بێت لەگەڵیدا بە درێژایی مانگی ڕەمەزان ، و ئەم ئافرەتە بە ڕۆژوو بێت ، ئایا ڕۆژووەكەی دروست و تەواوە ؟

وەڵام : بەڵێ ڕۆژووەكەی تەواو و دروستە ، وە سەبارەت بەو خوێنە شێوە خاڵەش هیچ نیە ، چونكە خوێن بەربوونە ، وە لە عەلی كوڕی ئەبو تاڵبەوە ﵁ دەگێڕنەوە كە فەرموویەتی : ((ئەو خاڵە وەكو خوێنی لووت وایە و خوێنی سوڕی مانگانە نیە)) ، بەم شێوەیە لییەوە دەگێڕنەوە ﵁ [٢٥] .

---

[٢٤] **فەرموودەكە :** (رواه البخاري) ، **وە بۆ فەتواكەش بڕوانە :** (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ١٥٨) .

[٢٥] (**محمد بن صالح العثيمين** : فتاوى المرأة المسلمة : ص ٧٩) .

(مانەوە بەلەشگرانیەوە تا کاتی دەرکەوتنی فەجری ڕاستگۆ)

پرسیار : ئایا ڕۆژووی کەسێك دروستە کە بەلەش گرانیەوە مابێتەوە ، تاکو کاتی درەکەوتنی فەجر ، بەبێ هیچ مەبەستێك بۆ ئەو لەش گرانییەی ؟

وەڵام : جێگیر بووە لە فەرموودەدا کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەجری بەسەردا هاتووە و لەش گران بووە بە هۆی خیزانەکانیەوە ، پاشان غوسلی کردوە و بەرۆژوو بووە .

بەڵام لەبەر ئەوەی کە غوسڵکردن مەرجە بۆ تەواوی نویژکردن ، بۆیە دروست نیە دوابخرێت بۆ ئەنجامدانی نوێژی بەیانی لەکاتی خۆیدا .

بەڵام ئەگەر لە خەودابوو بەخەبەر نەهات ئیللا لەکاتی جێشتەنگادا نەبێت لەو کاتەدا غوسل دەکات ، و نوێژی بەیانی دەکات ، و بەردەوام دەبێت لەسەر ڕۆژووەکەی .

وە هەروەها ئەگەر لە ڕۆژەکەیدا کە بەڕۆژوو دەبێت و خەوی لێدەکەوێت و بەخەوبینین لەش گران دەبێت ، ئەوا غوسل دەکات بۆ نوێژی نیوەڕۆ ، یان بۆ نوێژی عەسر و ڕۆژوەکەی تەواوە [٢٦] .

---

[٢٦] (عبدالله بن جبرين : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٠٣) .

(لەشگران بوون لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا)

پرسیار : ئەگەر ڕۆژووان لەشگران بوو لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ، ئایا ڕۆژوەکەی بەتاڵ دەبێتەوە یان نە ؟ وە ئایا دەست پێش خەری دەوێت بۆ خۆشۆردن ؟

وەڵام : ئەگەر ڕۆژووان لەشگران بوو لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ، ئەوا ڕۆژووەکەی تەواوە ، و لەشگرانی هیچ کاریگەریەکی لەسەر ڕۆژووەکەی نیە ، چونکە بەهەڵبژاردنی خۆی نیە ، وە پێویستە لەسەری دەستپێشخەری لە خۆشۆردنەکەیدا بکات . خوای پەروەردگاریش زاناترە [27] .

(بەکارهێنانی بەخاخی ڕەبوو و تەنگە نەفەسی بۆ ڕۆژووان)

پرسیار : لە هەندێك لە دەرمانخانەکاندا بەخاخێك هەیە تووشبوان بە نەخۆشی ڕەبوو (تەنگە نەفەسی) بەکاری ئەهێنن ، ئایە دروستە ڕۆژووان بەکاری بهێنێت لەڕۆژی ڕەمەزاندا ؟

وەڵام : بەکارهێنانی بەخاخ دروستە بۆ ڕۆژووان ، جا ئەگەر ڕۆژووەکەی لە ڕەمەزان بێت یان جگە لە ڕەمەزان ، ئەوەش لەبەر ئەوەی کە بەخاخەکە ناگاتە گەدە (مەعیدە) ، و دەڕوات و دەگاتە سییەکان و دەیکاتەوە لە بەر ئەو تایبەت مەندییەی کە تێیدایە ، و مرۆڤ بە هۆیەوە هەناسەیەکی ئاسایی دەدات دوای بەکارهێنانی ، وە خواردن وخواردنەوەشی تێدا نیە ، وە خواردن وخواردنەوەش نیە بگاتە گەدە (مەعیدە) .

---

[27] (**صالح الفوزان** : المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه فتاوى الصيام ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، ص : ٧٩) .

وە ڕوون و ئاشكراشە كە بنەوا : تەواوی ڕۆژووەكەیە ، تاكو بەڵگەیەك لە قورئان یان سوننەت هەبێت دیلالەت بدات لەسەر بەتاڵ بوونەوەی ڕۆژوەكە ، یان یەك دەنگی زانایان یان قیاسیكی تەواوی لەسەر هەبێت [٢٨] .

(حوكمی تامكردنی خواردن بۆ ڕۆژووان)

پرسیار : ئایا دروستە كەسێك ئەگەر بە ڕۆژوو بێت تامی چێشتەكەی بكات بۆ دڵنیابوونی لەسەر تەواوی و ناتەواوی چێشتەكەی ؟

وەڵام : بەڵێ دروستە باتامی خواردن بكات و هیچی تێدانیە ، لە كاتی پێویستدا بۆ ئەوەی تام وخوێی و دژەكەشی بزانێ و بیخاتە سەر زمانی ، بەلام بەئاگابێت شتێكی لێ نەڕواتە قوڕگی ، بەڵكو یەكسەر دەری بكات لەدەمی و بیتفێنێتەوە ، بەم شێوەیە ڕۆژوەكە بەتاڵ نابێتەوە لەسەر ڕای هەڵبژاردە لە بۆچوونی زانایان . خوای پەروەردگاریش زاناترە [٢٩] .

(حوكمی بەكارهێنانی كرێمی پێست بۆ ڕۆژووان)

پرسیار : ئایا ئەو جۆرە ڕۆنەی كە پێست تەڕ یان نەرم دەكاتەوە زەرەری بۆ ڕۆژوو دەبێت ، ئەگەر لەو جۆرانە بێت كە ڕێگر نین لە گەشتنی ئاو بۆ پێست ؟

وەڵام : چەوركردنی جەستە (لەش) بە ڕۆن لە كاتی پێویستیدا هیچی تێدا نیە لە كاتی بە ڕۆژووبووندا ، چونكە چەوری تەنها ڕووكەشی پێست تەڕ دەكات و ناگاتە

---

[٢٨] (**محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٠٧) .

[٢٩] (**عبدالله بن جبرين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦١١) .

ناوەوەی لەش (واتە : ناگاتە گەدە) ، وە ئەگەر ڕۆشتە کونۆچکەکانی پیستەوە ئەوە هەر بەتاڵکەرەوەی ڕۆژوو نیە [٣٠] .

(بەکارهێنانی سیواك لە ڕەمەزاندا)

پرسیار : کەسانێك هەن لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا سیواك ناکەن . واتە : بەکاری ناهێنن ، خۆیانی لێ دەپارێزن ، لە ترسی بەتاڵ بوونەوەی ڕۆژووەکەیان ، ئایا ئەمە دروستە ؟ وە باشترین کات بۆ سیواك کردن لە ڕەمەزاندا کامە ؟

وەڵام : خۆپارێزی لە سیواك کردن لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا یان لە جگە لەو ڕۆژانە کە مرۆڤ تیایدا بە ڕۆژوو دەبێت هیچ ڕوویەکی شەرعی نیە ، چونکە سیواك سوننەتە هەروەکو چۆن هاتووە لە فەرموودەی صەحیحدا : " السواك مطهرة للفم مرضاة للرب " [٣١] ، واتە : پاك کەرەوەیە بۆ دەم و ڕازیکاری پەروەردگارە .

وە لە شەرعدا هاتووە کە بەکارهێنانی سوننەتە ، بەتایبەت لەکاتی : دەستنوێژ و نوێژ و هەستان لەخەو و لەکاتی سەرەتای چوونەوە بۆ ماڵ ، وە لەکاتی ڕۆژوو و جگە لەویش ... هتد [٣٢] .

(بەکارهێنانی قەترە ڕۆژوو بەتاڵ ناکاتەوە)

پرسیار : لە کتێبی (الضياء اللامع) لە ووتارێکی تایبەت بەمانگی ڕەمەزان و ئەوەی کە پەیوەستە بە ڕۆژووەوە هاتووەوە ئەمەش دەقەکەیەتی : ((هەروەها کەسێك کە ڕشانەوە زۆری پێ بێنێت و بڕشێتەوە ڕۆژوەکەی بەتاڵ نابێتەوە و ناشکێ

---

(٣٠) **عبدالله بن جبرين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٠٧) .

(٣١) صححه العلامة الألباني في : صحيح الترغيب والترهيب برقم : ٢٠٩ ، وصحيح الجامع الصغير برقم : ٣٦٩٥).

(٣٢) **محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٠٩) .

، وه ئەگـەر چارەسـەری چاو و گـوێی بكـات یـان قـەترەی تێبكـات ناشـكێ و بـەتاڵ نابێتەوه)) بۆچوونی ئێوه چیه لە مەدا ؟

وەڵام : ئـەوەی كـە دەووترێت : بۆ چارەسـەركردن كەسێك قەتره بكاتـه چاوی یان گـوێی بـەوه ڕۆژووەكـەی بـەتاڵ نابیتـەوه ، بۆچـوون و ووتەیـەكی ڕاسـت و دروسـته ، چونكه ئـەو كـاره پـێی ناوترێـت خـواردن یـان خواردنـەوه ، نـه لـه عـادەت وعـورفی گـشتیدا ، نـەش لـه زمـانی شـەرعدا ، وه لەبـەر ئـەوەی قەترەكـه دەچێتـه نـاو ڕێـرەوی نائاسـاییی كـه بـۆ خـواردن و خواردنـەوه دانـەنراوه ، وه ئەگـەر قـەتره تێكردنەكـەی دوابخات بۆ شەو ئەوه باشتره بۆی بۆ خۆرزگاركردن لـەو جیاوەزییـەی كـه لـەم باسـەدا هەیـه ، وه هـەروەها كەسـێك كـه ڕشـانەوه زۆری پـێ بینـێ و برشـێتەوه ، ڕۆژووەكـەی بەتاڵ نابێتەوه بەو دەرچوونه ، چونكه خوای گەوره زۆر لـه هـیچ نەفسێك ناكات جگه لەوەنەبێت كه له توانایدا هەیـه ، وه شـەریعەتی پیرۆزیش فـەرمان بـه لەسـەرهەڵگرتنی ناڕەحتی دەكات لەبەر ئەم ئایەتەی خوای باڵادەست : ﴿ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ﴾ (الحج : ٧٨) ، واتـه : خـوای پـەروەردگار لـه ئاین و بەرنامەكەیدا هـیچ جـۆره شتێكی نـاڕەوا و قورس وگرانـی لەسـەر دانـەناون ، و جگـه لـەم بەڵگەیـەش ، وه لەبـەر ئەم فەرموودەی پێغەمبەری خوا ﷺ : " مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ فَلاَ قَضَاءَ عَلَيْهِ ، وَمَنِ اسْتَقَاءَ فَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ "[٣٣] ، واتـه : هـەر كەسـێك ڕشـانەوه زۆری پـێ بێنێـت و برشـێتەوه

---

[٣٣] رواه الأمام أحمد وأهل السنن بإسناد صحيح ، وصححه العلامة الألباني في : صحيح سنن ابن ماجة ، برقم : ١٦٧٦ ، وصحيح تخريج حقيقة الصيام ص (١٤) ، والإرواء (٩٢٣) ، والتعليق على ابن خزيمة (١٩٦٠و١٩٦١) ، وصحيح أبي داود (٢٠٥٩) .

قەزاکردنەوەی ڕۆژووەکەی لەسەر نیە ، وە هەرکەسێك خۆی بڕشێنێتەوە ئەوا پێویستە لەسەری قەزای بکاتەوە [٣٤] .

(دەرزی دان لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا)

پرسیار : ئایا دەرزی دان لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا . بۆ چارەسەرکرن . هیچ کاریگەریەکی لەسەر ڕۆژووی ڕۆژووان هەیە ؟

وەڵام : ئەو دەرزیەی کە بۆ چارەسەرە دوو جۆرە :

جۆری یەکەمیان : مەبەست پێی خۆراك پێدانە (مغذي) : بەوەش دەرزی لێدراوەکە پێویستی بەخواردن و خواردنەوە نابێت ، چونکە لەجیاتی خواردن پێدانە ، بۆیە ڕۆژوو دەشکێنێت ، چونکە دەقە شەرعییەکان ئەگەر ئەو واتایەی کە دەیگرنەوە هەبێت لە شێوە و شێوازیکی تر حوکمی هەمان شێوەی بەسەردا دەدرێت کە لە دەقەکەدا هاتووە .

جۆری دووەمیان : کە بریتیە لەو دەرزیانەی کە خواردن بەخش نین یان واتە : بەبوونیان بێ پێویست نابین بە خواردن و خواردنەوە ، ئەم جۆرە دەرزیانە ڕۆژوو بەتاڵ ناکەنەوە ، چونکە دەقە شەرعییەکان نە بە گۆ (لفظ) و نەش بە واتا نایانگرێتەوە ، بۆیە ئەو دەرزیانە نەخواردن وخواردنەوەیە ، نەش بەواتای خواردن وخواردنەوە دێن ، بنەواش تەواوی ڕۆژووە تاکو بەتاڵ کەرەوەیمان لەلا جێگیر دەبێت ، بەپێی بەڵگەی شەرعی [٣٥] .

---

[٣٤] (**اللجنة الدائمة** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٥٩٥) .

[٣٥] (**محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٠٦) .

(خواردنی حەب لە ڕەمەزان بۆ ڕێگرتن لە كەوتنە سوڕی مانگانە بۆ گرتنی مانگەكە بە تەواوی)

پرسیار : ئایا دروستە ئافرەت عیلاج و چارەسەر بەكاربهێنێت بۆ بەرگری كردن لە سوڕی مانگانە لە ڕەمەزاندا یان نە ؟

وەڵام : دروستە ئافرەت عیلاج و چارەسەر بەكار بهێنێت بۆ بەرگری كردنی لە سوڕی مانگانە لە ڕەمەزاندا ئەگەر كەسانی پسپۆڕ و خاوەن زانیاری و متمانەپێكراو لەپزیشك و ئەوانەی كە لە حوكمی ئەواندان كە ئەم كارە زەرەر لە ئافەرت نادات ، و هیچ كاریگەری نیە لەسەر مناڵدانی ، و باشتریش وایە دەست هەڵگرێ لەم كارە ، چونكە خوای گەورە ڕۆژوو نەگرتنی بۆی كردوە بە ڕوخسەتێك ، ئەگەر سوڕی مانگانەی بۆ هات لە ڕەمەزاندا ، وە ڕازیشە بەم كارە كە ئایینە [٣٦] .

---

[٣٦] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى المراة المسلمة ، لجمع من العلماء : ص ٥٦) .

خوشكی بەڕێزم بزانە كە : سەرەڕای ئەم بۆچوونە هەندێك لە زانایان پێیان وایە كە بەگشتی ئافرەتان بەو كارە هەڵنەستن ، لەوانەش پێشەوا (ابن عثیمین) ـ بە ڕەحمەت بێت . هەروەك لە وەڵامی ئەم پرسیارەدا دەردەكەوێت ،

پرسیار : هەندێك لە ئافرەتان لە ڕەمەزاندا بەئەنقەست حەب دەخۆن لەبەر ڕێگری كردن لەسوڕی مانگانەیان ، چونكە حەزدەكەن و وادەكەن بۆ ئەوەی دوای قەرزارنەبن و قەرزنەدەنەوە ئایا ئەمە دروستە ؟ وە ئایا هیچ مەرجێك لەوەدا هەیە كە ئافرەتان پابەندبن پێوەی بۆ ئەنجامدانی ؟

وەڵام : ئەوەی كە دەیبینین لەم باسەدا ئەوەیە كە ئافرەتان ئەم كارە نەكەن ، و بمێننەوە لەسەر ئەوەی كە خوا قەدەری كردوە و نوسیویەتی لەسەر كچانی ئادەم كە وابن ، وە ئەم سوڕی مانگانەیە خوای پەروەردگار حیكمەتێكی داناوە لە بوون وڕودانیدا ، وە ئەم حیكمەتەش گونجاوە لەگەڵ سروشتی ئافرەتدا ، جا ئەگەر هاتوو ئەم سووڕەیە ڕێگری لێكرا ئەوا بێگومان كاردانەوەیەكی زیانبەخشی دەبێت لەسەر ئافرەت ، هەروەكو پێغەمبەری خوا ﷺ ئەفەرموویێت : " لا ضرر ولا ضرار " ، واتە : زیان دان و زیان گەیاندن دروست نیە .

ئەمەش دوور لەو زیانانەی كە ئەم جۆرە حەبانەی بەڕەحمی دەگەیەنن ، هەروەكو پزیشكەكان باسی دەكەن و دەیڵێن ، كەوابوو ئەوەی كە دەیبینم لەم مەسەلەیەدا ئەوەیە كە ئافرەتان ئەم حەبانە بەكارنەهێنن ، و شوكر و سوپاس بۆ خوا لەسەر قەدەری و لەسەر دانایی ، ئەگەر سوری مانگانەی بۆهات وازئەهێنێ لە نوێژ و ڕۆژوو ، وە كە پاكبویەوە نوێژ و ڕۆژوو دەست پێدەكاتەوە ، وە ئەگەر ڕەمەزان تەواوبوو ئەو ڕۆژووانەی دەگێڕێتەوە كە نەیگرتوون . (محمد بن صالح العثیمین : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعیة : ص ٥٩٦) (**مامۆستا عدنان بارام**) .

(چی پێویستە بۆ ڕۆژووان و چیشی لەسەر پێویستە)

پرسیار : چی باشە بۆ ڕۆژووان بیکات ، و چیش پێویستە لە سەری ؟

وەڵام : باش وایە ڕۆژووان هەموو ئەوانە بکات کە گوێڕایەڵی خوای پەروەردگارن ، و دووربکەوێتەوە لە هەموو ئەو شتانەی کە نەهییان لەسەرە ، وە پێویستە لەسەری کە پارێزگاری بکات لەو شتانەی کە پێویستە لەسەری ، و دوور بکەوێتەوە لەو شتانەی کە حەرامن ، پێنج نوێژە فەرزەکانی بکات لەکاتی خۆیدا بە جەماعەت ، دووربکەوێتەوە و وازبێنێت لە درۆ و غەیبەتکردن و غەش و موعامەلاتە ڕیبەوییەکان ، و هەموو گوفتار و کردارێك کە حەرامن ، پێغەمبەری خوا ﷺ ئەفەرموێ : " من لم يدع قول الزور والعمل به ، فليس لله حاجة أن يدع طعامه وشرابه " [٣٧] ، واتە : هەرکەسێك واز لە ووتەی درۆ و کردارپێکردنی نەهێنێت ئەوا خوای پەروەردگار هیچ پێویستی بە وازهێنانی ئەو نیە لە خواردن و خواردنەوە [٣٨] .

---

[٣٧] (رواه البخاري) .

[٣٨] (**محمد بن صالح العثيمين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٥٩٥) .

﴿ بەربانگکردن ﴾

(پەلەکردن لە بەربانگدا)

پرسیار : ئایە سوونەتە پەلەکردن لە بەربانگدا (واتە : لە کاتی فتار کردنەوە . یان لە کاتی ڕۆژوو شکاندندا) ؟

وەڵام : پێغەمبەری خوا ﷺ ئەگەر بە ڕۆژوو بوایە ، فەرمانی بە پیاوێك ئەکرد کە بڕواتە سەر بەرزییەك ، جا ئەگەر ئەو کەسە پێی ڕابگەیاندایە کە : خۆر ئاوا بووە ، ئەوا یەکسەر ڕۆژووەکەی دەشکاند [٣٩] .

لەم فەرموودەدا دەبینین پێغەمبەری خوا ﷺ گرنگی بەپەلەکردن دەدا لەبەربانگ کردندا دوای دڵنیابوونی لە خۆرئاوا بوون ، و ڕاستەوخۆ فەرمانی بەو کەسە دەکرد کە دەڕۆیشتە سەر شوێنێکی بەرز و هەواڵی پێ دەدات بە خۆرئاوا بوون کە بەربانگ بکات ، ئەو کردارەش لە پێغەمبەری خواوە ﷺ تەنها بۆ جێبەجێکردنی ئەو فەرموودەیە : " لا يزال الناس بخير ما عجلوا الفطر " [٤٠] ، واتە : خەڵکی بەردوامن لەسەر خێر و چاکە ، تاکو پەلە بکەن لە بەربانگ کردنەوەدا [٤١] .

---

[٣٩] (صححه العلامة الألباني في السلسلة الصحيحة ، برقم : ٢٠٨١ ، وقال : وفي الحديث اهتمامه ﷺ بالتعجيل بالإفطار بعد أن يتأكد ﷺ من غروب الشمس فيأمر من يعلو مكانا مرتفعا فيخبره بغروب الشمس ليفطر ﷺ وما ذلك منه إلا تحقيقا منه لقوله ﷺ : لا يزال الناس بخير ما عجلوا الفطر . متفق عليه وهو مخرج في الإرواء ٩١٧) .

[٤٠] (متفق عليه) .

[٤١] (**محمد ناصرالدين الألباني** : مجموع فتاوى العلامة الألباني : ص ٦٨) .

﴿ ئەو شتانەی بۆ ڕۆژووان نادروستن لە ڕەمەزاندا بەڵام ڕۆژوو بەتاڵ ناكەنەوە ﴾

(جنێودان قسە پێكردن لەلایەن ڕۆژووانەوە)

پرسیار : ئەگەر مرۆڤ لە ڕەمەزاندا تووڕە بوو لە شتێك و لە حاڵەتی تووڕە بوونەكەی قسەی كرد و جنێویدا ئایە ڕۆژووەكەی بەتاڵ دەبێتەوە یان نە ؟

وەڵام : نەخێر ئەوە ڕۆژووەكەی بەتاڵ ناكاتەوە ، بەڵام لە پاداشتەكەی كەم دەكاتەوە ، كەوابوو پێویستە لەسەر موسڵمان بتوانێت زاڵبێت بەسەر دەروونی خۆیدا و زمانیشی بپارێزی لە قسەی خراپ كردن و غەیبەت و قسەهێنان و بردن و هاوشێوەی ئەوانە ، كە خوای گەورە قەدەغەی كردوون لە سەر ڕۆژووان و جگە لەوانەش ، وە لە كاتی ڕۆژوودا دەبێت زیاتر ئاگای لە خۆی بێت و خۆی توووند و تۆڵتر و دڵنیاتر بكات ، ئەوەش بۆ پارێزگاری كردنی لەسەر تەواوی ڕۆژووەكەی و دووركەوتنەوە لە ئازاردانی خەڵكی ، گەر وا نەبێت ، خۆی دەكاتە هۆكارێك بۆ ئاژاوەگێڕی و ڕقلێبوونەوە و جیاوازی ، لە بەر ئەم فەرموودەی پێغەمبەری خوا ﷺ كە فەرموویەتی : " فإذا كان يوم صوم أحدكم فلا يرفث يومئذٍ ، ولا يسخب ، فإن سابه أحدٌ أو قاتله ، فليقل : إني أمرؤ صائم " [٤٢] ، واتە : ئەگەر كەسێك لە ئێوە بەڕۆژوو بوو ، با نە قسەی ناشرین و هات و هاوار بكات ، وە ئەگەر كەسێك جنێوی پێ دا و شەڕی لە گەڵدا كرد ، با بڵێت : من كەسێكی بەڕۆژووم [٤٣] .

پرسیار : ئایا قسەی ناشیرین و جنێودان ڕۆژوو بەتاڵ دەكاتەوە ؟

---

[٤٢] (متفق عليه) .

[٤٣] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٣٢) .

وەڵام : قسەی ناشیرین و جوێن دان دروست نیە ، نە بۆ ڕۆژووان و نەش بۆ جگە لەوان ، بەڵام زیاتر حەرامە بەنیسبەت ڕۆژووانەوە ، وە ئەگەر ئەم كارەی كرد و بەڕۆژوو بوو ، ئەوا ڕۆژووەكەی بەتاڵ نابێتەوە ، بەڵام پێی تاوانبار دەبێت [٤٤] .

(حوكمی گاڵتە و گەپ و یاریكردن لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا)

پرسیار : ئایە گاڵتە و گەپ و یاریكردن دروستە لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ؟

وەڵام : پێویستە بۆ ڕۆژووان خۆی بپارێزێ لە گاڵتە و گەپ یاریكردن ، وە لە خوای گەورە نزیك بێتەوە بە ئەنجامدانی فەرمانەكانی و دووركەوتنەوە لەو شتانەی كە نەهی لێكردوون ، وە دوور بكەوێتەوە لە هەموو ئەو شتانەی كە خوای پەروەردگار لەبیر دەبەنەوە [٤٥] .

(زیادڕەوی كردن لە ئامادەكردنی خواردن و خواردنەوە)

پرسیار : ئایا زیادەڕەوی كردن لە ئامادەكردنی خواردن بۆ ڕۆژووشكاندن لە پاداشتی ڕۆژوەكە كەم ئەكاتەوە ؟

وەڵام : لە پاداشتی ڕۆژوو كەم ناكاتەوە ، كرداری حەرام لەدوای تەواوبوونی ڕۆژوو لە پاداشتی كەم ناكاتەوە ، بەڵام ئەمە ئەم ئایەتە دەیگرێتەوە كە دەفەرموێ :

﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴾ (الأعراف : ٣١) ، واتە : بخۆن وبخۆنەوە و زیادەڕەوی تێدا مەكەن ، چونكە خوای پەروەردگار زیادەڕەوی كارانی خۆش ناوێت .

---

[٤٤] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٨١) .

[٤٥] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٨١) .

کەوابوو خودی زیادەڕەوی حەرامە ، و دەست گرتنەوە و زیادەڕەوی نەکردن نێوەی مەعیشەتە ، وە ئەگەر زیادە لەژێر دەستتان هەیە بیبەخشن وبیکەن بەصەدەقە ، چونکە ئەوە باشترە [٤٦] .

﴿ ئەو شتانەی بۆ ڕۆژووان نادروستن لە ڕەمەزاندا و ڕۆژووش بەتاڵ دەکەنەوە ﴾

(حوکمی جووت بوونی ڕۆژوان لە ڕۆژانی مانگی ڕەمەزاندا)

پرسیار : حوکمی جوت بوون چیە لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ، وە حوکمی چیە ئەگەر لە شەودا بێت ، بەڵام خۆشۆردن (غوسڵ) ەکەی دوابخرێت بۆ دوای سپێدە ؟

وەڵام : جوت بوون لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا بۆ ڕۆژووان حەرامە ، و تاوانێکی گەورەی تیایە و چەند شتێك لەخۆ دەگرێت :

١ . ڕۆژوی ئەو ڕۆژەی بەتاڵ دەبێتەوە .

٢ . تاوان بارێکی گەورە دەبێت بەئەنجامدانی ئەو کارە .

٣ . پێویستە لەسەری قەزای ئەو ڕۆژوەی کە ئەو کارەی تێدا ڕوودواە بکاتەوە .

٤ ـ کەففارەی لەسەر پێویست دەبێت کە ئەوەش وەکو کەففارەی (الظهار) ە کە بریتیە لە ڕزگارکردنی بەندەیەك ، ئەگەر نەبوو ڕۆژووی دوومانگی لەسەر یەك ، وە ئەگەر نەیتوانی خواردنی شەست هەژار دەدات . ئەمەیە پێویست لەسەری .

---

[٤٦] (محمد بن صالح العثيمين : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٥٩٦) .

وە سەبارەت بەجووت بوون لەشەودا و دواخستنی خۆشۆردنی بۆ دوای سپێدە ڕۆژوەکەی تەواوە ، وە دروستە بۆی بە ڕۆژوو بێت بەلەش گرانیەوە ، پاشان خۆی بشوات ، ئەگەرچی دوای دەرکەوتنی سپێدەش بێت ، ئەوە نەبێت کە باشتروایە دەست پێشخەری بکات لە خۆشۆردنەکەیدا پێش سپێدە بۆ دەرچون لەجیاوازی ، بەڵام ئەگەر لەتەنگی کاتدا بوو ، یان بەخەبەر نەهات ئیللا دواکەوت بۆ کاتی سپێدە ، و دوای ئەوەی خۆی دەشوات لەوەشدا هیچی لەسەر نیە ، چونکە بەجێگیری هاتوە کە پێغەمبەری خوا ﷺ : " كان تدركه الصلاة ، وهو جنب من غير احتلام ، ثم يغتسل بعد ذلك ـ عليه السلام ـ " [٤٧] ، واتە : کاتی نوێژی بەسەردا دەهات ولەش گران بوو لە جگە لە لەشگران بوون بەخەو (احتلام) ـ واتە : بە هۆی خێزانەکانیەوە . و بەڕۆژوو دەبوو پاشان ـ عليه السلام ـ خۆی دەشۆرد لەدوای ئەوە [٤٨] .

﴿ ئەو شتانەی کە نابنە عوزر و بەهانە بۆ نەگرتنی ڕۆژوو لە ڕەمەزاندا ﴾

(تاقیکردنەوە قوتابخانەییەکان)

پرسیار : من قوتابیم لە ساڵی سێیەمی قۆناغی ناوەندی ، . بە ویستی خوا . تاقیکردنەوەی کۆتایی ئەم ساڵ لە مانگی ڕەمەزاندا دەبێت ، لە ڕۆژانی تاقیکردنەوەدا . هەروەکو دەزانن . قوتابی پێویستی بە توانا و هەوڵ و تێکۆشان دەبێت ، لە کاتێکدا کە تاقیکردنەوەکان بە دوای یەکدا دێن و ڕۆژ لە دووای ڕۆژە ، و

---

[٤٧] (رواه البخاري ومسلم)

[٤٨] (**صالح الفوزان** : المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه فتاوى الصيام ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، ص : ٨٠ ـ ٨١) .

واش دەبینم ڕۆژوو پێویستی بە بەشێك لە حەوانەوە و خەو دەبێت ، ئایا ڕۆژوو نەگرتن دروستە لە ڕۆژانی تاقیکردنەوەدا ، پاشان و دوای ئەوە لە ڕۆژانی تردا بیگەڕێنینەوە (قەزای بکەینەوە) ؟

وەڵام : ڕۆژوو نەگرتن لەبەر ئەوەی کە باسکرا دروست نیە ، بەڵکو ئەو کارە حەرامە ، چونکە تاقیکردنەوە لەو عوزر و بەهانانە ناژمێردرێ کە ڕێ دەدرێت بە ڕۆژوو نەگرتن تیایاندا لە ڕەمەزاندا [٤٩] .

پرسیار : (أ) . ئایا تاقیکردنەوە بەهانە و عوزرێکە کە ڕۆژوو نەگرتن حەڵاڵ بکات لە ڕەمەزاندا ؟ چونکە هەندێك فەتوا بڵاوبووەتەوە لە ناوماندا باس لە حەڵاڵکردنی ڕۆژوو نەگرتن دەکات لە ڕەمەزاندا بۆ کەسێك کە بترسێت بیری پەرتەوازە بێت و تەرکیزی نەمێنێت !!!

(ب) . ئایا دروستە گوێڕایەڵی دایك و باوك بۆ ڕۆژوو نەگرتن ، لە ئەنجامی بیستنیان بۆ ئەو فەتوایانەی کە ڕێگە دەدەن بە ڕۆژوو نەگرتن ؟

داوا لە بەڕێزتان دەکەین ، کە زوو وەڵاممان بدەنەوە لەبەر گشتی ئەو ئاشووبەی کە بەو فەتوایە کەوتووەتەوە ، و خوای گەورە پاداشتی بە خێرتان بداتەوە ؟

وەڵام :

(أ) ـ تاقیکردنەوە قوتابخانەییەکان و هاوشێوەکانی ، بە عوز و بەهانەیەك ناژمێردرێ بۆ ڕێگەدان بە ڕۆژوو نەگرتن لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا .

---

[٤٩] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٤٠) .

(ب) . دروست نییە گوێڕایەڵی دایك و باوك لە نەگرتنی ڕۆژوو بۆ تاقیکردنەوە ، چونکە گوێڕایەڵی نیە بۆ دروستکراو کە سەرپێچی دروستکاری تیا بێت ، بەڵکو گوێڕیەڵی تەنها لە ئیشی خێر و چاکەکاری دایە ، هەروەکو لەو بارەوە فەرموودەی (صحیح) هاتووە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ [50] .

﴿ قەزاکردنەوەی ڕۆژوو ﴾

(ئەو کەسەی قەزاکردنەوەی ڕەمەزان دوا دەخات بۆ ڕەمەزانەکەی تر)

پرسیار : کەسێك قەرزی ڕەمەزانی دوابخات بۆ ڕەمەزانی تر چی لەسەرە ؟

وەڵام : ئەگەر لەبەر عوزر و بیانوویەك بوو بێت ، وەکو ئەوەی یانزە مانگ نەخۆش بێ و لەسەر جێگە کەوتبێت و نەیتوانیبێت ئەو ماوەیە ڕۆژوو بگرێت ، هیچی لەسەر نیە جگە لە ڕۆژوەکەی نەبێت .

وە ئەگەر کەم تەرخەمی کردبێت ، وپشت گوێی خستبێ وتوانیبێتی بیگرێ ، ئەوا پێویستە لەگەڵ قەزاکردنەوەی ڕۆژووەکەی خواردنی هەژارێك بدات ، ئەوەش کەفارەتی کەمتەرخەمیەتی [51] .

(حوکمی قەزا نەکردنەوەی ڕۆژوو بەهۆی نەزانینەوە)

پرسیار : ئافرەتێکی گەورە کە تەمەنی گەیشتبێتە (٦٠) شەست ساڵ ، و نەزانبووە بە حوکمەکانی سووڕی مانگانەکەی ، و ڕۆژووی ڕەمەزانی قەزا نەکردووەتەوە ، وا گومانی کردووە کە قەزا ناکرێتەوە ، بەپێی ئەوەی کە لە دەمی خەڵکی بیستووە ؟

---

(٥٠) **اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٢٤٠) .

(٥١) **عبدالله بن جبرين** : موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦١٢) .

وەڵام : پێویستە تۆبە بکات لەو کارەی و بگەڕێتەوە بۆ لای خوا ، چونکە پرسیاری نەکردووە لە کەسێکی زانا و شارەزا لە زانستی شەرعی ، و پێویستە لەسەری قەزای ئەو ڕۆژووانە بکاتەوە ، بەپێی زۆرینەی ئەوەی کە گومانی بۆی دەڕوات لە ژمارەی ڕۆژەکانی ، وە بۆ هەموو ڕۆژێك کە ڕۆژووی نەگرتووە ، ئەگەر توانای هەیە خواردن بدات ، خواردنی هەژارێکیش (نیو صاع) ە کە دەکاتە دوو گوێل لە (گەنم) ، یان (خورما) یا (برنج) یاخود جگە لەمانە لە خواردنی دانیشتووانی شوێنەکەی . ئەگەر ناتوانێت خواردن بدات ، ئەوا لەسەری دەکەوێت و قەزا کردنەوەی ڕۆژووەکەی بەسە .[٥٢]

(قەزاکردنەوەی ڕۆژووی ڕەمەزان بەبێ پرسپێکردنی مێرد)

پرسیار : حوکمی ئەو ئافرەتە چیە ، کە دوو ڕۆژ ڕۆژووی بەبێ ڕوخسەت وەرگرتن لە مێردەکەی گرتبێت ، واتە : (بەبێ زانیاری هاوسەرەکەی) ، لە کاتێکدا کە ئەم ڕۆژووە قەزاکردنەوەی ڕۆژووی مانگی ڕەمەزانی پیرۆز بێت ، ئافرەتەکە لە کاتی ڕۆژووەکەیدا شەرم بکات کە هەواڵ بدات بە مێردەکەی ، جا ئەگەر دروست نیە ، ئایا کەفارەتی لەسەرە ؟

وەڵام : پێویستە لەسەر ئافرەت قەزای ئەو ڕۆژووانەی بکاتەوە کە نەیگرتووە لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ، ئەگەر بەبێ زانیاری مێردەکەشی بووبێ ، مەرج نییە بۆ ڕۆژووی فەرز لەسەر ئافرەت مۆڵەت لە مێردەکەی وەرگرێت ، کەوابوو ڕۆژووی ئەو ئافرەتەی کە باسکرا تەواوە .

---

[٥٢] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ١٥١) .

بەڵام سەبارەت بە ڕۆژووی جگە لە فەرز ، نابێت ئافرەت ڕۆژوو بگرێت لە كاتی ئامادەبوونی مێرەكەی لە ماڵدا ، مەگەر یارمەتی لە پیاوەكەی وەرگرتبێت ، چونكە پێغەمبەری خوا ﷺ ڕێگەی نەداوە بە ئافرەت كە ڕۆژوو بگرێت و مێردەكەی ئامادە بێت ، مەگەر مۆڵەتی لە پیاوەكەی وەرگرتبێت ، جگە لە ڕەمەزان [٥٣] .

(هاتنی سوری مانگانە پێش خۆرئاوابوون)

پرسیار : ئافرەتێك ڕۆژووی گرتوە و لەكاتی خۆرئاوابووندا و پیش بانگ بەكاتێكی كەم سوری مانگانەی بۆ هاتووە ئایا ڕۆژووەكەی بەتاڵ دەبێتەوە ؟

وەڵام : ئەگەر هاتوو سوری مانگانەی بۆ هات لە پیش خۆرئاوابوون ، ڕۆژووەكەی بەتاڵ دەبێتەوە و دەبێ قەزای كاتەوە ، وە ئەگەر دوای خۆرئاوابوو سوڕەكەی بۆ هات ، ئەوا ڕۆژووەكەی تەواوە و قەزاكردنەوەی لەسەر نیە [٥٤] .

(لەتەمەنی دوانزەساڵیدا باڵغ بووم و

چەند ساڵێك دواتر ڕۆژووم نەگرتووە ، ئێستا چیم لەسەرە ؟)

پرسیار : ئافرەتێك دەڵێت : لە تەمەنی دوانزە ساڵیدا و بەمانگێك پێش ڕەمەزان باڵغ بووم ، و لە تەمەنی چواردە ساڵی دەستم بە ڕۆژووگرتن كردووە و ڕۆژووم گرتووە ، ئایا ڕۆژووی ئەو ساڵەی ڕابووردوانەم لەسەرە یان نە ؟

وەڵام : قەزاكردنەوەی ئەو ڕۆژانەی ڕەمەزانت لەسەر پێویستە كە تیایاندا باڵغ بوویت و ڕۆژووت لەسەر بووە كەچی نەتگرتوون ، قەزاكردنەوەكەش لەسەر یەك بێت یان جیاواز لەیەك ، وە پێویستیشە داوای لێخۆشبوونیش بكەیت و بگەڕێیتەوە بۆ

---

[٥٣] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٥٣) .

[٥٤] (**محمد بن صالح العثيمين** : فتاوى المراة المسلمة : ص ١٨٠) .

لاى خوا ، له‌و تاوانه‌ى كه‌ ئه‌نجامت داوه‌ له‌تاوانى ڕۆژوو نه‌گرتنت له‌ ڕه‌مه‌زاندا به‌بێ هیچ عوزریكى شه‌رعى ، به‌ڵكو خواى په‌روه‌رگار تۆبه‌كه‌ت لێوه‌گرێت و لێت خۆشبێت له‌ وه‌ى كه‌ ئه‌نجامت دابوو ، خواى پاك و بێگه‌رد ئه‌فه‌رمووێت : ﴿ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ (النور : ٣١) ، واته‌ : ئه‌ى ئیمانداران هه‌مووتان به‌ره‌و لاى خوا و به‌ده‌ستهێناى ڕه‌زامه‌ندى ئه‌و بگه‌ڕێنه‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ى ڕزگار و سه‌رفرازبن .

هه‌روه‌ها ئه‌فه‌رموێت : ﴿ وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى ﴾ (طه : ٨٢) ، واته‌ : دڵنیاش بن له‌وه‌ى كه‌ من زۆر لێخۆشبووم له‌و كه‌سه‌ى كه‌ ته‌وبه‌ ده‌كات و باوه‌ڕ ده‌هێنێت و كاروكرده‌وى چاكه‌ ده‌كات ، و له‌وه‌ودوا به‌رده‌وام ده‌بێت له‌سه‌ر ئه‌و ڕێبازه‌ [٥٥] .

پرسیار : پێش چه‌ند ساڵێك ته‌مه‌نم گه‌شته‌ دوانزه‌ ساڵ ، و له‌ كاتى گه‌یشتنم به‌م ته‌مه‌نه‌ كه‌وتمه‌ سوورِى مانگانه‌وه‌ و سوره‌كه‌م ده‌ستى پێكرد ، وه‌ یه‌كه‌م سوورِى مانگانه‌م كه‌ بۆم هات له‌ مانگى ڕه‌مه‌زاندا بوو ، ئاشكرایه‌ ئه‌م ته‌مه‌نه‌ بچووك و منداڵه‌ و دایكیشم ڕێگرى لێكردم له‌ ڕۆژووگرتن له‌ دواى پاك بوونه‌وه‌م له‌ سوورِى مانگانه‌ !! به‌ بیانووى ئه‌وه‌ى كه‌ ته‌مه‌نم بچووكه‌ !!!

به‌و هۆیه‌وه‌ ڕه‌مه‌زان ڕۆیشت و هیچ ڕۆژووم لێ نه‌گرت ، بۆ زانیارى چه‌ند ساڵێك به‌سه‌ر ئه‌مه‌دا ڕۆیشتووه‌ ، ئایا چیم له‌سه‌ر پێویسته‌ بۆ ئه‌و ڕۆژووى ئه‌و مانگه‌ ، و كه‌فاره‌ته‌كه‌شى چیه‌ ؟

---

[٥٥] **اللجنة الدائمة** : فتاوى المراة المسلمة : ص ١٧٩) .

وەڵام : ئەم کچەی کە باس کرا ، قەزاکردنەوەی ژمارەی ئەو ڕۆژووانەی لەسەر پێویستە کە نەیگرتوون ، دوای تەواو بوونی سووڕی مانگانە لە مانگی ڕەمەزاندا ، چونکە پێگەیشتووە بە بەبەڵگەی بینینی سووڕی مانگانەکەی ، هەروەکو کەفارەتیشی لەسەر پێویستە بەهۆی دواخستنی قەزاکردنەوەکەی تا ڕەمەزانی تری بەسەرداهاتووە ، بڕی کەفارەتەکەشی ، خواردنی هەژارێکە بۆ هەر ڕۆژێك کە : نیو (صاع) ە دەکاتە : (دوو گوێل) لە (گەنم) ، یان (برنج) یان هاوشێوەی ئەمانە لە خواردنی شارەکەی [٥٦] .

(قەزاکردنەوە و کەفارەتیش لەسەرە)

پرسیار : پێگەیشتنم بەپێی نیشانە ئاشکراکانی پێگەیشتن نزیکەی دەساڵ دەبێت ، جگە لەوە من لەساڵی یەکەمی پێگەیشتنمدا بە ڕەمەزاندا کەشتم و بەبێ هیچ عوزرێك . جگە لە نەزانین نەبێت . بەڕۆژوو نەبووم بە حوکمەکەی ، جا ئایا ئێستا قەزای ئەو مانگەم لەسەرە ؟ وە ئایا زیاد لەسەر قەزاکردنەوەکەش کەففارەتیشم لەسەرە ؟

وەڵام : قەزاکردنەوەی ئەو مانگەت لەسەرت پێویستە کە ڕۆژووت تێدا نەگرتووە ، لەگەڵ تۆبە و داوای لیخۆشبوون لە خوای پەروەردگار ، لەگەڵ ئەوەشدا پێویستە بۆ هەموو ڕۆژێك خواردنی هەژارێك بدەیت ، کە بڕەکەی نیو (صاع) ە لە خواردنی شارەکەت لە خورما یان برنج یان جگە لە مانە ، ئەگەر لە تواناتدا هەیە ، وە ئەگەر

---

[٥٦] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٦٦) .

هەژاریت و توانات لە دانی کەفارەتەکە ، ئەوا هیچت لەسەر نیە جگە لە ڕۆژووەکە نەبێت [٥٧] .

(نەگرتنی ڕۆژوو بەهۆی نەخۆشی و ئازارەوە)

پرسیار : بەهۆی نەخۆشی و ئازارەوە ، سێ ڕۆژ لە ڕۆژووی ڕەمەزانم نەگرت ، ئایا ئەبێت و لەسەرم دەکەوێت لە هەر کاتێکدا کە بتوانم تیایدا ڕۆژووەکە بگرمەوە ، سودمەندمان کەن خوای پەروەردگار پاداشتی خێرتان بداتەوە ؟

وەڵام : گرتنەوەی ڕۆژووی ئەو سێ ڕۆژەی کە لە ڕەمەزاندا بەهۆی نەخۆشیەوە فەوتاندوونت لەسەر پێویستن ، لە ڕۆژەکانی تردا تاکو ڕەمەزانی داهاتوو ، وە هەرچەندە پەلە بکەیت لە قەزاکردنەوەیاندا باشترە ، و دروست نیە بۆت دوایان بخەیت ، یان ڕۆژێکی دوا بخەیت ، تاکو دەچێتە ناو ڕەمەزانەکەی ترەوە ، سەرەڕای توانا بوونت لەسەر ڕۆژوو ، وە ئەگەر دوات خست یان هەر بەشێکیت دوا خست تاکو ڕەمەزانێکی تر هاتەوە ، ئەوا پێویستە لەسەرت لە دوای تەواوبوونی مانگی ڕەمەزان قەزای بکەیتەوە ، و خواردنی هەژارێکیش بۆ هەموو ڕۆژێك بدەیت ، کە دوات خستوون [٥٨] .

---

[٥٧] (**عبدالعزيز بن عبدالله بن باز** : فتاوى المرأة : ص ٦٢) .

[٥٨] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٥٨) .

(قەزاکردنەوەی ڕۆژووی ڕەمەزان لە ڕۆژی جومعەدا)

پرسیار : ئایا قەزاکردنەوەی ئەو ڕۆژووانەی کە فەوتاوە لە مانگی ڕەمەزاندا ، تەواو و دروستە لە ڕۆژانی پێنج شەممە و جومعەدا یان نە ؟

وەڵام : دروستە قەزاکردنەوەی ڕۆژووی فەوتاوی ڕەمەزان ، یان جگە لە ڕەمەزان لە سوننەتەکان لە هەردوو ڕۆژی پێنج شەممە و جومعەدا .

بەڵام تایبەتکردن و تاککردنەوەی گرتنی ڕۆژووی سوونەت لە ڕۆژی جومعەدا ڕێگە پێ نەدراو و قەدەغەکراوە [٥٩] .

(قەزاکردنەوەی ئەو ڕۆژانەی کە لەڕەمەزاندا نەگیراوە بەهۆی منداڵبوونەوە)

پرسیار : حوکی ئەو ئافرەتە چیە کە منداڵ بوونی لە جارێك زیاتر دووبارە بێتەوە لە ڕەمەزاندا ، کەچی هێشتا لە قەزاکردنەوەی ڕەمەزانی یەکەم نەبووەتەوە کە پێویستن لەسەری بیانگرێتەوە ؟

وەڵام : پێویستە لەسەر ئەو ئافرەتەی کە لە مانگی ڕەمەزاندا منداڵی دەبێت ، قەزای ژمارەی ئەو ڕۆژانەی بکاتەوە کە نەیگرتوون لە مانگەکانی دوای ڕەمەزان ، وە ئەگەر قەزاکردنەوەکەی دوابخات بۆ ڕەمەزانی داهاتوو بەبێ هیچ عوزرێك ، ئەوا پێویستە لەسەری لەگەڵ قەزاکردنەوەی هەر ڕۆژێکی خواردنی هەژارێك بدات ، بۆ هەموو ئەو ڕۆژانەی کە قەزای دەکاتەوە ، وە ئەگەر دواخستنی قەزاکردنەوەی بەهۆی عوزرێکەوە بوو ، ئەوا پێویستە لە سەری تەنها بەژمارەی ئەو ڕۆژانە تەنها قەزابکاتەوە و هیچی تر [٦٠] .

---

(٥٩) **اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٥٤) .

(٦٠) **اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٦٧) .

(حوكمی دواخستنی قەزاكردنەوەی ڕەمەزان)

پرسیار : حوكمی دواخستنی قەزاكردنەوەی ڕۆژوو بۆ پاش ڕەمەزانی داهاتوو چیە ؟

وەڵام : كەسێك كە ڕۆژوو نەگرێت لە ڕەمەزاندا بەهۆی سەفەرەوە یان نەخۆشی یان جگە لەمانە ، پێویستە لەسەری قەزای بكاتەوە پێش ڕەمەزانی داهاتوو ، لە نێوان هەردوو ڕەمەزانەكەدا جێگەیەكی فراوانە لە پەروەردگارمانەوە ، بۆیە ئەگەر دوای بخات بۆ دوای ڕەمەزانی داهاتوو ، لەو كاتەدا پێویستە لەسەری قەزاشی بكاتەوە ، وە پێویستە لەگەڵ قەزاكردنەوەدا خواردنی ژەمی ڕۆژێكی هەژارێكیش بدات ، لەكاتێكدا كە ئەمە كومەڵێك لە هاوەڵان فەتوایان داوە لەسەری ، وە لە خواردنی ناوچەكە دەبێت كە دەكاتە نزێكەی كیلۆ و نیوێك لە خورما یان برنج یان جگە لەمانە ، بەڵام ئەگەر قەزای كردەوە پێش ڕەمەزانی داهاتوو ئەوا خواردنی لەسەر نیە [٦١] .

(چۆنێتی دیاریكردنی ئەو ڕۆژانەی كە لەدەست چوون)

پرسیار : من قەرزی ئەو ڕۆژانەم نەداوەتەوە كە فەوتاندومن لە مانگی ڕەمەزاندا بە هۆی سوڕی مانگانەمەوە ، و ناشتوانم ژمارەیان دیاری بكەم ، جا نازانم چیم لەسەر پیویستە ؟

وەڵام : خوشكی خۆم . لەبەر خوا . لەسەرتە بە دوای ژمارەیاندا بگەرێت ، پاشان ئەوەندە بە ڕۆژوو بیت كە زۆرینەی گومانت ئەوەیە كەوازت لێهیناون و نەتگرتوون ، وە لەوەشدا داوای یارمەتی و سەركەوتووی لە خوای پەروەردگار بكەی كە

---

[٦١] (عبدالعزيز بن عبدالله بن باز : فتاوى المراة : ص ٦٣) .

فەرموویەتی : ﴿ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَا ﴾ (البقرة : ٢٨٦) ، واتە : خوای گەورە بەپێی توانا داواکاری لە بەندەکانی دەکات .

بۆیە هەوڵبدە و بگەڕێ بەدوایدا و ئیحتیاتی خۆت ...... بکە ، بۆ ئەوەی ئەوەندە بەڕۆژووبیت کە زۆرینەی گومانت ئەوەیە کە نەتگرتوون ، وە لەسەریشت پێویستە کە تەوبە بکەیت و بگەڕییتەوە بۆ لای خوای پەروەردگار ، خوای پەروەردگاریش پشتیوانە بۆ سەرکەوتن [٦٢] .

﴿ ڕۆژوو لە سەر کێ فەرزە ﴾

(ڕۆژوو نەگرتن بەهۆی گەورەیی و نەخۆشیەوە)

پرسیار : دایکێکی گەورەم هەیە لە تەمەندا و بێتوانابووە لە ڕۆژووگرتنی مانگی ڕەمەزان ، و سێ ساڵی بەسەردا ڕۆیشتووە و هەر لە سەر حاڵەتی خۆیەتی بەهۆی گەورەیی و نەخۆشیەوە ، کەوابوو چی لە سەر پێویستە ؟

وەڵام : ئەگەر حاڵەتەکە وایە هەروەکو باست کردووە پێویستە لەسەری خواردنی هەژارێك بدات بۆ هەموو ڕۆژێك کە تێیدا ڕۆژووی نەگرتووە لە ڕەمەزان و لەهەر سێ ساڵەکەدا ، ئەوەش بە دانی نیو (صاع) لە گەنم یان خورما یان برنج یان زوڕات و هاوشێوەکانیان ، لەو شتانەی کە بەخواردنی خێزانی دەدەن ... وباللّٰه التوفیق [٦٣] .

---

[٦٢] (**عبدالعزیز بن عبدالله بن باز** : فتاوی المرأة : ص ٦٢) .

[٦٣] (**اللجنة الدائمة** : موسوعة الأحكام والفتاوی الشرعية : ص ٦٢٢) .

(ئەو كەسەی كە ناتوانێت بەڕۆژوو بێت)

پرسیار : بۆچوونی ئێوە چیە سەبارەت بەو كەسانەی كە ڕێگەیان پێ دراوە بە ڕۆژوو نەگرتن ، وەكو پیاوی پیر و پیرەژن ، و نەخۆش بە نەخۆشیەك كە ئەمەلی باشبوونەوەی نیە ئایا پێویستە لەسەریان فیدیە بدەن بۆ نەگرتنی ڕۆژووەكەیان ؟ خوای گەورە پاداشتی خێرتان بداتەوە .

وەڵام : بسم الله و الحمد لله : پێویستە لەسەر ئەو كەسەی كە بێتوانایە لە ڕۆژووگرتن بە هۆی پیرییەوە یان نەخۆشیەك كە ئەمەلی چاك بوونەوەی نیە ئەوەیە كە خواردنی هەژارێك بدات بۆ هەموو ڕۆژێك ئەگەر لە توانایدا بوو كە ئەو فیدیەیە بدات ، ئەمەش فەتوای كۆمەڵێكە لە هاوەڵان ﷺ لەوانەش (ابن عباس) رضي الله عنه [٦٤] .

(ڕۆژوو لەسەر ئافرەتی زەیسانیدار پێویستە ئەگەر پێش چلە پاك بێتەوە)

پرسیار : ئەگەر ئافرەتی زەیسانیدار پێش چلە پاك بوویەوە و ڕۆژووی گرت ، ئایە ڕۆژووەكەی تەواو و دروستە ؟

وەڵام : بەڵێ ڕۆژووەكەی تەواوە و دروستە ، چونكە ئەگەر بینی پاك بووەتەوە ، با پێش چلەش بێت ، ئەوا لە حوكمی ئافرەتە پاكەكاندایە لە هەموو ڕوویەكەوە [٦٥] .

(تەمەنی پێویست بوونی ڕۆژوو بۆ كچان)

پرسیار : كچان لە چ تەمەنێكدا ڕۆژوویان لەسەر پێویست دەبێت ؟

وەڵام : هەر كاتێك كچان گەشتنە تەمەنی تەكلیف ڕۆژوویان لەسەر پێویست دەبێت ، یان بە تەواوی پانزەساڵ كە تەمەنی بالغ بوونە ، یان بەدەرچوونی مووی عەورەتی ،

---

(٦٤) **عبدالعزيز بن عبدالله بن باز :** موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية : ص ٦٢٢) .

(٦٥) **عبدالرحمن بن ناصر السعدي :** فتاوى المراة المسلمة : ص ٦٤) .

یان بەلەشگران بوونیان بە دابەزینی تۆواو ، یان بەسوڕی مانگانە ، یان بەسك پڕی ، جا هەركاتێك ئەمانەی لێ ڕوویدا ، ئەوا پێویستە لە سەری ڕۆژوو بگرێت ، ئەگەر تەمەنی دە ساڵیش بێت ، چونكە زۆرینەی كچان لە دە یان یانزە ساڵی تەمەنیان سوڕی مانگانەیان بۆ دێت ، كەچی ئەهل و كەس و كاری كەمتەرخەمی لێ دەكەن و واگومان دەكەن كە منداڵە و ڕۆژووی پێویست ناكەنە سەریان كە ئەمەش هەلەیە لەلایەن كەس و كاریانەوە ، كەوابوو ئەگەر كچ سوڕی مانگانەی بۆ هات ، ئەوا ڕۆشتوەتە ڕیزی ئافرەتانەوە ، و قەڵەمی كردنی تاوان و ئەنجامدانی پەرستشەكانی لەسەر دادەنرێت (٦٦) .

(پاكبوونەوەی ئافرەت لە سوڕی مانگانە و زەیسانی

لە پێش دەركەوتنی سپێدە ڕۆژوو لەسەر ئافەرەت فەرز دەكات)

پرسیار : ئەگەر ئەو ئافرەتەی كە لە سوڕی مانگانە یان لە زەیسانیدایە ، و لە پێش سپێدە پاك دەبێتەوە ، بەلام پێش سپێدە خۆی نەشوات ، بەڵكو خۆشۆردنەكەی لە پاش سپێدە بێت ، ئایا ڕۆژووەكەی دروستە یان نە ؟

وەلام : بەڵێ ڕۆژووی ئەو ئافرەتە دروستە كە سوڕی مانگانەی هەیە ، وپێش دەركەوتنی سپێدە پاك دەبێتەوە ، بەلام خۆشۆردنەكەی لە پاش دەركەوتنی سپێدە ئەنجام دەدات ، بەهەمان شێوەش ئافرەتی زەیسانیدار ، چونكە لەم كاتەدا لەو كەسانەیە كە ڕۆژوویان لەسەر پێویستە ، و هاوشێوەی ئەو كەسەیە كە خۆشۆردنی لەش گرانی لەسەرە ئەگەرچی فەجریشی لەسەر دەركەوتبێت بە لەش گرانیەوە ،

---

(٦٦) (عبدالله بن جبرين : فتاوى المراة المسلمة : ص ١٧٨) .

ڕۆژووەكـەی دروسـت و تـەواوە لـە بـەر ئـەم فەرموودەیـەی خـوای پـەروەردگار كـە فەرموویەتی : ﴿ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ﴾ (البقرة : ١٨٧) ، واتـە : كـەوابوو لـە ئێستە بەدواوە نزیكیان بكەون و ئەوە داوا بكەن كە خوا بۆی بڕیارداون ، و بخۆن و بخۆنەوە هەتا بەڕوونی بەرەبەیان و سپێدەتان بۆ دەردەكـەوێت و لـە ڕۆژهەڵاتـەوە دیار دەدات ، و تاریكی شەو لادەبات [٦٧] .

﴿ دە ڕۆژی كۆتایی ڕەمەزان و شەوی قەدر ﴾

(چۆنێتی زیندوكردنەوەی شەوی قەدر)

پرسـیار : چـۆن شـەوی قـەدر زینـدوو بكەینـەوە ؟ ئایا بەنوێـژكرن ، یـان بـەقورئان خوێندن و باسكردنی ژیانی پێغەمبەران ، و ئامۆژگاری و ڕێنمایی كردن و ئاهەنگ گێڕان لەو شەوەدا لە مزگەوت ؟

وەڵام : یەكەم : پێغەمبەری خوا ﷺ هـەوڵ و كوششێكی یـەكجار زۆری دەكرد لـە پەرستش و عیبادەتدا ، لە دە ڕۆژی كۆتایی لە ڕەمەزاندا ، كە لـە جگە لـەوە نەیدەكرد ، بە نوێژكردن و قورئان خوێندن و پاڕانەوە .

ئیمامی بوخاری و موسلیم دەگێڕنەوە لە خاتوو عائیشەی دایكی ئیمانداارانەوە كە پێغەمبەری خوا ﷺ : " كان إذا دخل العشر الأواخر ؛ أحيا الليل ، وأيقظ أهله ، وشد المئزر " .

---

[٦٧]) **محمد بن صالح العثيمين** : فتاوى المرأة المسلمة : ص ١٨١ - ١٨٢) .

واتە : پێغەمبەر خوا ﷺ ئەگەر دە ڕۆژی کۆتایی بهاتایە شەوانی زیندوو دەکردەوە و خێزانەکانی بەخەبەر دەهێنا و پشتوێنی لێ توند دەکرد ، بەواتای ئەوەی کە لە جووتبوون دووردەکەوتەوە .

وە پێشەوا (أحمد) و موسلیم دەگێڕنەوە کە : " كان يجتهد في الشعر الأواخر ما لايجتهد في غيرها " ، واتە : پێغەمبەری خوا ﷺ ئەوەندە خوا پەرستی دەکرد و هەوڵی ئەدا لە دە ڕۆژی کۆتاییدا ، لە ڕۆژەکانی تردا ئەوەندەی نەدەکرد .

دووەم : پێغەمبەری خوا ﷺ هانمان دەدا لەسەر هەستان لە شەوی قەدردا ، بە باوەڕ هێنان پێی و چاوەڕووانی کردنی پاداشتی ، هەروەکو لە (أبو هريرة) وە لە پێغەمبەرەوە ﷺ بۆمان دەگێڕێتەوە کە فەرموویەتی : " من قام ليلة القدر إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه " [٦٨] ، واتە : هەر کەسێك شەوی قەدر بە نوێژ زیدوو بکاتەوە و باوەڕی بە حوکمەکەی هەبێت و چاوەڕووانی پاداشتی بکات ، خوای پەروەردگار لە گوناهی پێشووی خۆش دەبێت . ئەم فەرموودەیەش بەڵگەیە لەسەر ڕەوایی زیندووکردنەوەی شەوانی قەدر بە نوێژکردن تیایاندا .

سێیەم : لە باشترینی ئەو زیکرانەی کە لە شەوی قەدردا بووترێت ئەو زیکرەیە کە پێغەمبەری خوا ﷺ خاتوو عائیشەی فێرکردووە ، و پێشەوا (الترمذي) دەیگێڕێتەوە و بە (صحيح) یشی دەزانێت .

---

[٦٨] (رواه البخاري ومسلم) .

لە عائیشەوە فەرموویەتی : " قلت يا رسول الله أرأيت إن علمتُ أى ليلة ليلة القدر ، ما أقول فيها ؟ قال : قولي : اللهم إنك عفوٌ تحب العفو فاعف عني " [69] ، **واتە : ووتم : ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەگەر سەیرم کرد و زانیم چ شەوێك شەوی قەدرە چی بڵێم تیایدا ؟ ئەویش فەرمووی : بڵێ : ئەی پەروەردگارا تۆ لێبووردەیت و لێبووردەت خۆش دەوێت دەسا لێم ببوورە .**

چوارەم : وە سەبارەت بە دیاریکردن و تایبەتکردنی شەوێك لە ڕەمەزاندا کە ئەو شەوە شەوی قەدرە ، پێویست بە بەڵگە دەکات کە دیاری و تایبەت بکرێت لە ڕۆژەکانی تر لێیان جیا بکرێتەوە ، بەڵام لە ڕۆژە تاکەکانی دەیەمی کۆتاییدا بەدوایدا بگەڕێن ، و جگە لەمەش شەوی بیست وحەوت ئەو شەوەیە کە زیاد لەشەوانی تر ئەگەری ئەوەی لێدەکرێت کە شەوی قەدر بێت ، و لەم بارەیەوە فەرموودە هاتوون کە بەڵگەن لە سەر ئەوەی کە باسمان کرد .

پێنجەم : وە سەبارەت بە (بیدعە) دروست نیە ، نە لە ڕەمەزان و نەش لە جگە لە ڕەمەزان ، بە جێگیری هاتووە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ کە فەرموویەتی : " من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو ردٌ " [70] ، **واتە : هەر کەسێك تازەگەرییەك دابێنێ لەم ئایینەماندا ولە ئایین نەبێت ، ئەوا ڕەت دەکرێتەوە و وەرناگیردرێت .**

---

[69] (صححه العلامة الألباني في الصحيحة ، برقم : ٣٣٣٧) .

[70] (رواه البخاري و مسلم واللفظ له) .

وە لە ڕیوایەتێکی تردا هاتووە : " من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو رد "[٧١] ، واتە : هەر کەسێك هەر کردارێك بکات و فەرمانی ئێمەی لەسەر نەبێت ، ئەوا ڕەت دەکرێتەوە و وەر ناگیردرێت .

ئـەوەی کـە دەکرێـت لـە هەنـدێك لـە شـەوانی ڕەمەزانـدا لـە ئاهـەنگ گێـڕان هـیچ بنەوایەك نازانین بۆ ئەو کارە ، و ناشزانین سەرەتا و لە بنەڕەتدا لە کوێوە هاتووە ، وە باشـترین ڕێگـە و ڕێبـازیش ڕێگـە و ڕێبـازی پێغەمبـەری خوایـە ﷺ ، وە خـراپترین کردەوەش تازەگەری و بیدعەکانە ، خوای پەروەردگاریش پشتیوانە بۆ سەرکەوتن ، وصلى الله على نبينا محمد وآله وصحبه وسلم[٧٢] .

(داواکراو چیە لە موسڵمانان لە دە ڕۆژی کۆتایی ڕەمەزاندا ؟)

پرسیار : چی داواکراوە لە موسڵمان لە دە ڕۆژی کۆتایی مانگی ڕەمەزان ؟ وە چۆن ئەو ڕۆژانە بەڕێ بکات ؟

وەڵام : داواکـراو لـە موسـڵمان لـە دە ڕۆژی کۆتاییـدا هـەوڵ وتێکۆشـانی زیـاترە لـە عیبادەتـدا ، وەکـو چاولێکردن و لاساییەك بـۆ پێغەمبـەری خـوا ﷺ ، هـەروەکو بـە (صحيح) ی لێیەوە هاتووە کە دە ڕۆژی کۆتـایی تایبـەت کردوە بە زیادکردنی هەوڵ و تێکۆشان لـە شـەونوێژ و مانەوە لە مزگـەوت بە مەبەستی خوا پەرستی (الإعتكاف) بڕوانە (صحيح) ەکـەی پێشەوا بوخـاری لـە فـەرموودەی (عبدالله) ی کـوڕی (عمر) - ڕەزای خوا لە خۆی و باوکی بێت - .

[٧١] (رواه البخاري ومسلم) .

[٧٢] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٤١٣) .

چونکە کۆتایی مانگەکەیە و ڕەجای وابووە کە شەوی قەدری تێکەوێت ، بۆیە پێویستە موسڵمان ئەم دە ڕۆژە پیرۆزە بە هەل بزانێ و تایبەتی بکات بە زیادکردنی هەوڵ و تێکۆشان ... ، چونکە ئەم دە ڕۆژە شەوانی ڕزگارکردنە لە ئاگر بەڵکو ئەوەی بەرکەوێت ، وخوای پەروەردگاریش پشتیوانە بۆ سەرخستن [٧٣] .

﴿ ڕۆژووی مانگی شەوال ـ واتە : ڕۆژووی شەشەڵە ـ ﴾

(چۆنێتی گرتنی ڕۆژووی شەشەڵە)

پرسیار : ئایا گرتنی ڕۆژووی شەشەڵە ڕاستەوخۆ پێویستە لە دوای ڕۆژی جەژنی ڕەمەزانەوە ، یان دروستە دوای جەژن بە چەند ڕۆژێك یەك لە دوای یەك لە مانگی شەوالدا ؟

وەڵام : پێویست ناکات لە دوای جەژنەوە ڕاستەوخۆ ڕۆژوو بگیردرێت ، بەڵکو دروستە ڕۆژوو دەست پێبکات لە دوای جەژن بە ڕۆژێك یان بە چەند ڕۆژێك ، وە دەشتوانێت یەك لە دوای یەك بیانگرێت ، یان بە جیاواز و لەدوای یەك نەبن لە مانگی شەوالدا بەپێی ئەوەی بۆی دەکرێت و ئاسان بێت ، ئەو کارەش فراوانە و پێویست بە تەنگ کردنەوەی ناکات ، گرتنی ئەم ڕۆژووەش فەرز نیە ، بەڵکو سوننەتە [٧٤] .

---

[٧٣] (**صالح الفوزان** : المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه فتاوى الصيام ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، ص : ٩٠) .

[٧٤] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء : ج ١٠ : ص ٣٩١) .

﴿ چەند فەتوایەکی گشتی ﴾

(حوکمی خواردن و خواردنەوە بۆ ئەو ئافرەتانەی کە ڕۆژوویان لەسەر نیە)

پرسیار : ئایە ئەو ئافرەتەی کە خوێنی زەیسانی ، یان سوڕی مانگانەی هەیە خواردن و خواردنەوە بخۆن و بخۆنەوە لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ؟

وەڵام : بەڵێ خواردن و خواردنەوە دەخۆن و دەخۆنەوە لە ڕۆژانی ڕەمەزاندا ، بەڵام باشتروایە بە نهێنی بێت ، ئەگەر منداڵان لەماڵ بن ، چونکە دەبێتە کێشەیەك لە لایاندا و کێشەیان بۆ دروست دەکات [٧٥] .

(کێ دەتوانێت بە ڕۆژوو نەبێت)

پرسیار : حوکمی ڕۆژوو و نوێژ چیە بۆ ئافرەتێك کە لە سوڕی مانگانەدا بێت ؟

وەڵام : ئەنجامدانیان لەسەری حەرامە و قەبوولیش نابێت ئەگەرچی ئەنجامیشیان بدات ، لەبەر ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەری خوا ﷺ کە ئەفەرموێ : " أليس إذا حاضت المرأة لم تصل ولم تصم " [٧٦] ، واتە : ئایە ئافرەت کە دەکەوێتە سوڕی مانگانەوە واز لە نوێژ و ڕۆژوو ناهێنێت ؟!

وە ئەگەر ئافرەت لە سوڕی مانگانە پاکبویەوە ئەوا ڕۆژووەکەی قەزادەکاتەوە ، بەڵام نوێژ قەزا ناکاتەوە ، لەبەر ئەم فەرموودەی دایکە عائیشە کە دەفەرمووێت : " كنا نحيض على عهد رسول الله ، فكنا نؤمر بقضاء الصوم ، ولا نؤمر بقضاء الصلاة " [٧٧] ،

---

[٧٥] (**محمد بن صالح العثيمين** : فتاوى المراة المسلمة : ص ١٨١) .

[٧٦] (متفق عليه) .

[٧٧] (متفق عليه) .

واتە : ئێمەی ئافرەتان لەسەردەم پێغەمبەری خوا ﷺ دەکەوتینە سوڕی مانگانەوە ، و دواتر فەرمانمان پێ دەکرا بە قەزاکردنەوەی ڕۆژوو و فەرمانمان پێ نەدەکرا بە قەزاکردنەوەی نوێژ .

جیاوازیشیان . والله أعلم . ئەوەیە کە نوێژ زۆر دووبارە دەبێتەوە بۆیە قەزاکردنەوەی پێویست نەکراوە ، ئەوەش لەبەر قورسی و ناڕەحەتی لەسەر موسڵمانان لە قەزاکردنەوەیدا بە پێچەوانەی ڕۆژوو [٧٨] .

(حوکمی ڕۆژووگرتن بۆ

ئەو ئافرەتانەی کە لە سوڕی مانگانە یان لە زەیسانیدان)

پرسیار : حوکمی ڕۆژوو چیە لەسەر ئافرەتی زەیسانیدار یان ئافرەتێك کە لە سوڕی مانگانەدا بێت ؟

وەڵام : ڕۆژوو حەرامە لەسەر ئەو ئافرەتەی کە لە سوڕی مانگانەدا یان زەیسانیدایە ، وە لەسەری پێویستە قەزای بکاتەوە لە ڕۆژانی تردا ، لە هەردوو (صحیح) ی بوخاری و موسلیمدا هاتووە لە عائیشەوە . رضي الله عنها . کە ئەفەرمووێت : ((کنا نحیض علی عهد رسول الله ، فکنا نؤمر بقضاء الصوم ، ولا نؤمر بقضاء الصلاة " [٧٩] ، واتە : ئێمەی ئافرەتان لەسەردەم پێغەمبەری خوا ﷺ دەکەوتینە سوڕی مانگانەوە ، و دواتر فەرمانمان پێ دەکرا بە قەزاکردنەوەی ڕۆژوو و فەرمانمان پێ نەدەکرا بە قەزاکردنەوەی نوێژ .

---

[٧٨] (**صالح الفوزان** : فتاوی المراة المسلمة : ص ١١٦) .

[٧٩] (متفق علیه) .

ئه‌م وه‌ڵامه‌ش كاتێك بوو كه‌ ئافره‌تێك پرسیارى لێكرد كه‌ بۆچى ئه‌و ئافره‌ته‌ى كه‌ له‌ سوڕى مانگانه‌دایه‌ ڕۆژوو قه‌زا ده‌كاته‌وه‌ و نوێژ قه‌زا ناكاته‌وه‌ ؟ جا ئه‌ویش ـ رضي الله عنها ـ ئه‌وه‌ى ڕوون كردەوه‌ كه‌ ئه‌مه‌ كارێكه‌ له‌و كارانه‌ى كه‌ تێیدا ده‌بێت متمانه‌ بكرێته‌ سه‌ر ده‌قه‌ شه‌رعیه‌كان [٨٠] .

---

[٨٠] (**اللجنة الدائمة** : فتاوى المرأة المسلمة : ص ١٧٩) .

﴿ سەرچاوەکان ﴾

١ ـ **المفيد في مجالس شهر رمضان وأحكام الصيام وآدابه** ، للعلامة الشيخ عبدالعزيز بن باز ، و يليه **فتاوى الصيام** ، لأصحاب الفضيلة : محمد بن صالح العثيمين ، صالح بن فوزان الفوزان ، مكتبة الإمام الوادعي ، ودار عمر بن خطاب ، الطبعة الأولى ، ١٤٢٨ هـ ـ ٢٠٠٧ م ، إعداد : القسم العلمي بالدار .

٢ ـ **موسوعة الأحكام والفتاوى الشرعية** ، لأصحاب الفضيلة : عبدالعزيز بن عبدالله بن باز ، ومحمد ناصرالدين الألباني ، ومحمد بن صالح العثيمين ، وصالح الفوزان ، عبدالله بن عبدالرحمن الجبرين ، واللجنة الدائمة للإفتاء ، جمع وترتيب : صلاح الدين محمود السعيد ، دار الغد الجديد ، الطبعة الأولى ، ١٤٢٧ هـ ـ ٢٠٠٦ م .

٣ ـ **فتاوى اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء** ، جمع وترتيب : الشيخ أحمد بن عبدالرزاق الدَّويش ، دار المؤيد ، الطبعة الخامسة ، ١٤٢٤ هـ ـ ٢٠٠٣ م .

٤ ـ **مجموع فتاوى العلامة الألباني** ، جمع وترتيب : أبي سند محمد .

٥ ـ **فتاوى المرأة المسلمة** ، لأصحاب الفضيلة العلماء : محمد بن إبراهيم آل الشيخ ، و عبدالرحمن السعدي ، و عبدالله بن حميد ، و ابن باز ، و ابن عثيمين ، و ابن جبرين ، و ابن فوزان ، اعتنى بها ورتبها : أبو محمد أشرف بن عبدالمقصود ، مكتبة أضواء السلف ، الطبعة الثانية ، ١٤١٧ هـ ـ ١٩٩٦ م .

٦ ـ **فتاوى المرأة المسلمة** ، لأصحاب الفضيلة : شيخ الإسلام ابن تيمية ، و محمد بن إبراهيم آل الشيخ ، و عبدالرحمن بن ناصر السعدي ، و عبدالعزيز بن عبدالله بن باز ، و محمد ناصالدين الألباني ،

و محمد بن صالح العثيمين ، و صالح بن عبدالله الفوزان ، و عبدالرزاق العفيفي ، دار ابن الجوزي . القاهرة ، الطبعة الأولى ، ١٤٢٦ هـ . ٢٠٠٥ م .

٧ ـ **الفتاوى المهمة للعلامة محمد ناصرالدين الألباني** ، جمع و تحقيق : صلاح الدين محمود السعيد ، دار الغد الجديد ، الطبعة الأولى ، ١٤٣٠ هـ . ٢٠٠٩ م .

٨ ـ **فتاوى المرأة** ، لأصحاب الفضيلة : سماحة الشيخ عبدالعزيز بن عبدالله بن باز ، و الشيخ محمد بن صالح العثيمين ، و الشيخ عبدالله بن جبرين ، و اللجنة الدائمة للإفتاء ، جمع و ترتيب : محمد المسند ، الطبعة الاولى ، ١٤١٤ هـ .

ماڵپەڕی بەهەشت و وەڵامەکان
ba8.org
walamakan.com